

**ВПЛИВ МОДЕРНУ-АР-НУВО НА СТИЛІСТИКУ ПЕЧЕЙ І КАМІНІВ
КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

Анотація. Визначено основні типи опалювальних приладів періоду розповсюдження модерну-Ар-нуво в Києві за їх стилістикою, проаналізовано типи силуетів, розташування декору і його різновиди, визначено вплив національного романтизму – північного модерну” на створення новаторського вигляду печей і камінів.

Ключові слова: Ар-нуво, печі і каміни, «національний романтизм».

Модерн кінця ХІХ – початку ХХ століття вплинув на всі сфери життєдіяльності людини: Цей унікальний стиль проявився в живописі, графіці, музиці, архітектурі, декоративно-ужитковому мистецтві, тощо. Втім, на територіях сучасної України, які в той період належали до Російської імперії, найбільш поширеним типом об’єкту стилю модерн став прибутковий будинок, де модерн отримав вираження передусім як «фасадний стиль» без прояву в розплануваннях, вирішенні внутрішнього простору, інтер’єрах. Це ж саме можна сказати і про стилістику модерну в опалювальних приладах – печах і камінах, які в основному мали масовий характер виробництва і виготовлялись за типовими формами. Порівняно з західноєвропейським Ар-нуво стилістика модерну в печах і камінах застосовувалась значно рідше від псевдокласики, або псевдоренесансу. Якщо порівняти кількість відомих київських печей і камінів історизму-еклектизму і модерну, можна відмітити помітне переважання саме історизму-еклектизму з його дрібномасштабністю, в багатьох випадках – з перенасиченням допоміжними горизонтальними членуваннями і декором. Багато заводів випускали каталоги опалювальних приладів з вказаними основними розмірами, найбільш широко застосовувались німецькі моделі і часто одні і ті ж моделі були присутні в каталогах різних заводів. Купували пічний набір відповідно до вибраної моделі, причому в різних моделях могли повторюватись силуети, завершення чи окремі елементи, малюнок плиток, тощо. Сьогодні точно визначити країну-виробника старовинної печі чи каміну можна лише за клеймом, за архівними документами чи старими каталогами (в тому випадку, якщо цю модель виготовляв лише один завод). Відомі приклади і

«авторських» печей і камінів, виготовлених в одному екземплярі.

Всі типи силуетів відомих київських печей та камінів можуть бути зведені до наступного: пасивний силует, мало розвинутий силует, розвинутий силует з активною пластикою форм і дуже розвинутий і підкреслено структурований силует (рис.1). Печі і каміни могли мати двохчастинне горизонтальне членування, трьохчастинне або багаточастинне, з введенням проміжних карнизів і поясків. Найбільша кількість печей мала трьохчастинне горизонтальне членування. Відомі такі основні варіанти розташування декору на печах і камінах: без декору, з елементами декору (у вигляді окремих вставок), з площинами декору та декоровані по всім площинам (рис.2).

Кількісно найбільш поширеними були печі з елементами декору та з площинами декору, оскільки повністю декоровані опалювальні прилади були приналежністю не так прибуткового економічного житла, як приватних вишуканих особняків. З поширенням модерну змінюються силуети печей і камінів, вони спрощуються порівняно з історично-еклектичними силуетами печей, позбавляються перенасиченості, виступаючими частинами, відтак набувають нетипових криволінійних обрисів. Серед широкого розмаїття київських опалювальних приладів доби модерну є і кілька зразків печей з совами, схожих на печі фінського-шведського національного романтизму – «північного модерну», які відрізняються оригінальністю силуетів, стриманістю геометрії, майже повною відсутністю декору, специфічною кольоровою гамою темних тонів. На початку ХХ століття виник і швидко поширився в Швеції, Фінляндії, а відтак і в Петербурзі та його околицях напрямок національного романтизму, який охарактеризувався особливою увагою до фактури поверхонь (активне застосування граніту з різноманітною обробкою, горшечного каменю). Виконання рельєфу в камені наклало специфічний відбиток на деталізацію, крім цього, це був специфічний народностильовий фінсько-шведський декор. На зміну витонченим дівам в стилі Альфонса Мухи прийшли поганські образи і містичні істоти, звірі, риби, дракони, змії, діви-валькірії, наче виточені з суцільної скелі і тому не деталізовані, схожі на зображення на лодіях древніх вікінгів. Національний романтизм – «північний модерн» зачепив і стилістику опалювальних приладів, які починають докорінно відрізнитись зовнішньо від традиційних печей доби історизму-еклектизму і криволінійних печей і камінів Ар-нуво. Ці відмінності полягали в наступному:

1) форма: більш монументальна, крупномасштабна, з мінімумом декору – в стилі національного романтизму, дрібномасштабна надто деталізована в істо-

	печі					каміни
пасивний силует						
малорозвинутий силует						
розвинутий з активною пластикою						
дуже розвинутий і структурований силует						

Рис.1. Найбільш поширені силуети печей та камінів

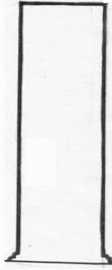

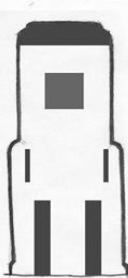
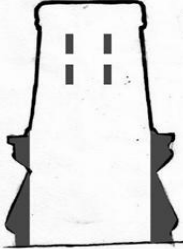

	печі			КАМІНИ
БЕЗ ДЕКОРУ				
З ЕЛЕМЕНТАМИ ДЕКОРУ				
З ПЛОЩИНАМИ ДЕКОРУ				
ПОВНІСТЮ ДЕКОРОВАНІ				

Рис.2. Розташування декору на печах і камінах

● - декор

ризмі-еклектизмі і частково в Ар-нуво;

2) силует: більш геометрично простий в стилі національного романтизму, вибагливий внаслідок розвиненого завершення, криволінійності і пластичності в Ар-нуво;

3) колористика: переважання темної кольорової гами (темно-коричнева, темно-синя, темно-зелена) в печах і каминах стилю національного романтизму, світлої кольорової гами, часто більш яскравої в історизмі-еклектизмі і Ар-нуво;

4) декор:

– за розташуванням: фрагментарний в стилі національного романтизму, насичений в історизмі-еклектизмі, іноді – в Ар-нуво;

– за сюжетами: стилізований абстрактний спрощений в стилі національного романтизму, псевдокласичний і псевдоренесансний в історизмі, в стилістиці декоративного Ар-нуво.

Література

1. Зодчие Санкт-Петербурга. XIX – начало XX века / сост. В. Г. Исаченко; ред. Ю. Артемьева, С. Прохвятилова. – СПб.: Лениздат, 1998. – 1070 с.

2. Нащокина М. В. Архитекторы московского модерна. Творческие портреты. –Издание 3-е. – М. Жираф, 2005. – 535 с.

3. Кириллов В. В. Архитектура северного модерна. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. – 160 с.

4. Сердюк О. П. Київське житло другої половини XIX-початку XX століття. – Л.: «Центр Європи», 2010. – 608 с.

Аннотация. Определены основные типы отопительных приборов периода распространения модерна-Ар-нуво в Киеве по их стилистике, проанализированы типы силуэтов, размещение декора и его разновидности, определено влияние национального романтизма – «северного модерна» на создание новаторского облика печей и каминов.

Ключевые слова: Ар-нуво, печи и камины, «национальный романтизм».

Annotation. The article contains description of main types of heating devices of the period of spreading Art-nouveau style in Kiev, with their styles, types of silhouettes, arrangements of décor and its different types analyzed. Also described influence of «national romanticism» – «the North Art-nouveau» – on development of the new view on stoves and mantels constructing.

Keywords: Art-nouveau, stoves and mantels, «national romanticism».